

BORIS A. NOVAK

PESNIK, PISATELJ, DRAMATIK, ESEJIST, PREVAJALEC,
UNIVERZITETNI PROFESOR, LITERARNI TEORETIK IN UREDNIK

Nike K. Pokorn
Univerza v Ljubljani

1 Življenjepis

Boris A. Novak se je rodil 3. decembra leta 1953 v Beogradu kot Boris Novak. Pod tem imenom je še leta 1973 objavil prve pesmi v študentskem časopisu *Tribuna*, potem pa je v želji, da ga ne bi zamenjali s soimenjaki, ki si z njim delijo najpogostejši priimek v Sloveniji, svojemu imenu dodal inicialko A., ki je začetna črka imen njegovih staršev: očeta Anteja, predvojnega komunista, partizanskega prvoborca in povojnega direktorja jugoslovanskega zavoda za statistiko in Inštituta za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani, in mame Anice, novinarki. V Beogradu je obiskoval srbsko osnovno šolo, tako da je v intervjuju s Patricijo Maličev (2015) razkril, da je bila njegova mladost »popolnoma dvojezična« in je posledično ob vrnitvi v Slovenijo prozo bolje pisal v srščini kot v slovenščini, medtem ko je poezijo pisal vedno v slovenščini.

V Sloveniji je maturiral in začel s študijem primerjalne književnosti na Filozofski fakulteti, kjer je leta 1978 diplomiral, leta 1996 pa doktoriral. Deloval je kot dramaturg v Slovenskem narodnem gledališču Drama v Ljubljani (1980–1986) in kot urednik pri založbah Borec in DZS (1986–1996). Upokojil se je kot redni profesor na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, na katerem je bil zaposlen od leta 1996.

Boris A. Novak se je vse svoje življenje aktivno odzival na pereče probleme v družbi: bil je eden od ustanoviteljev in urednikov *Nove revije*, osrednje oporečniške periodične publikacije v socialistični Sloveniji. V letih osamosvajanja je bil predsednik slovenskega združenja pesnikov, esejistov in pisateljev PEN (1991–1996; leta 2002 je postal tudi podpredsednik mednarodnega PEN-a) in je v času vojne organiziral humanitarno pomoč za begunce iz Jugoslavije in pisatelje v Sarajevu, pozneje pa postal predsednik

Mirovnega komiteja mednarodnega PEN-a (1994–2000). Po vojni se je angažirano zavzemal za zaščito lipicancev, za pravice »izbrisanih« in Romov ter se je večkrat odzval na aktualno politično dogajanje. Od leta 2017 je izredni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti in od leta 2020 dopisni član Hrvaške akademije znanosti in umetnosti.

Za svoje izvirno pesniško in prevodno delo je prejel številne nagrade. Če omenimo le nekatere: za svoje pesniške zbirke je prejel nagrado zlata ptica (1978), nagrado Prešernovega sklada (1984), Jenkovo (1995) ter Župančičevo nagrado (2015). Za prevajanje je leta 1990 prejel Sovretovo nagrado, leta 2018 pa Prešernovo nagrado za življenjsko delo. Gl. tudi Cah Švarc 2006, Kroflič 1999, Maličev 2015, Žerdin 2018.

2 Prevajalsko delo

Boris A. Novak prevaja poezijo iz različnih jezikov: iz nizozemščine je na primer prevedel pesmi Paula van Ostajena (1896–1928) in Monike van Paemel, iz angleščine nobelovca Seamusa Heaneyja, iz bosanščine Josipa Ostija, vendar najpogosteje sega po besedilih, napisanih v francoščini in okcitanščini. Kot velik poznavalec različnih pesniških oblik se loteva težjih avtorjev: zdi se, da mu je posebej blizu francoski pesnik Mallarmé, ki ga je slovenskemu bralcu predstavil leta 1989. V naslednjih letih je izdal še prevode izbranih pesmi Valéryja (1992) in Verlaina (1996). Leta 2001 je pri Cankarjevi založbi uredil več kot 800 strani dolgo zbirko *Moderna francoska poezija*, ki je vključevala pesmi tako predhodnikov moderne lirike in avantgardističnih pesnikov kot tudi predstavnikov postmodernizma v prevodih 23 prevajalcev, tudi njegovih. Leta 2003 pa je izdal *Ljubezzen iz daljave*, prvo zbirko prevodov srednjeveške trubadurske lirike na Slovenskem. Posledično je prejel dve odlikovanji Francoske republike za zasluge na področju slovensko-francoske kulturne izmenjave. Gl. tudi SAZU 2018.

3 Avtorsko delo

Čeprav je prevodni opus Borisa A. Novaka osrednjega pomena v slovenski literarnoprevodni zgodovini, je njegov prispevek k razvoju izvorne slovenske literature še pomembnejši. Do sedaj je namreč objavil številna dramska besedila za odrasle (npr. *Dramski diptih*, 1988; *Dramski triptih*, 2008) in otroke (npr. *Nebesno gledališče*, 1978; *Prizori iz življenja stvari*, 1990; *Viteški turnir v Šiški*, 2000) ter še več pesniških zbirk, in sicer tako za otroke in mladino (npr. *Prebesedimo besede*, 1981; *Zarja časa*, 1997; *Kako rastejo stvari*, 2004; *Vserimje*, 2012) kot tudi za odrasle (npr. *1001 stih*, 1983, za katero je prejel nagrado Prešernovega sklada leta 1984; *Kronanje*, 1984; *Dlaneno platno*, 2006; *Satje*, 2010; *Definicije*, 2013). Njegovo najpomembnejše pesniško delo, ki je predstavljalo neposredni povod za dodelitev Prešernove nagrade za življenjsko delo leta 2018,

je ep *Vrata nepovrata* (2014–2017), objavljen v treh knjigah na več kot 2300 straneh. V intervjuju s Patricijo Maličev (2015) je razkril, da je s tem pesniškim podvigom, ki mu je posvetil dvajset let svojega življenja, želel osvetliti »pogosto spregledana, pozabljena mala herojstva v vsakdanjem življenju«.

Odličnost njegovega izvornega dela, še posebej poezije, se odraža tudi v številnih prevodih v tuje jezike: poleg prevodov v osrednjejužnoslovanske jezike so bila njegova dela prevedena tudi v francoščino, slovaščino, makedonščino in ruščino. Do sedaj sta bila najodmevnejša prevoda njegove poezije v angleščino (*Selected Poems*, 2012) in španščino (*El jardinero del silencio y otros poemas*, 2018). Gl. tudi Maličev 2015.

4 Uredniško delo

Boris A. Novak je deloval kot urednik na dveh založbah: založbi Borec, kjer je med letoma 1986 in 1991 urejal revijo *Kurirček*, namenjeno osnovnošolskim bralcem. V njej je objavljala tudi svoje prevode literarnih del za otroke. Pozneje, med letoma 1991 in 1996, je bil urednik leposlovnega programa za otroke pri Državni založbi Slovenije. Še posebej pomembna je bila njegova vloga kot urednika *Nove revije* v letu 1987, tj. v njenih najburnejših časih, ko je izšla znamenita 57. številka s prispevki, ki so spodbujali slovenske osamosvojitvene težnje. Gl. tudi Žerdin 2018.

5 Razmišljanje o prevodu

Boris A. Novak se je poleg dejanskega prevajanja posvetil tudi razmišljanju o prevodu, med drugim tudi zaradi tega, ker je več desetletij vodil seminar iz literarnega prevajanja na Oddelku za primerjalno književnost Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Obenem ga je prevodna tematika zanimala tudi kot primerjalnega verzologa – svojo doktorsko disertacijo je namreč posvetil ravno študiju recepcije romanskih pesniških oblik v slovenski poeziji.

Svoja razmišljanja o različnih vidikih prevajanja literarnih besedil je objavljala v različnih člankih, ki jih je leta 2011 zbral v dveh knjigah z naslovom *Salto immortale: študije o prevajanju poezije*. Z naslovom, v katerem se poigra s sintagmo »salto mortale« [smrtni skok] in jo preoblikuje v »salto immortale« [nesmrtni skok], skuša ponazoriti, kako literarno prevajanje zaznamuje skok iz nič v bit in predstavlja predpogoj vsake umetniške nesmrtnosti. V knjigi opiše prevod ne le kot reprodukcijo dosežkov tuje kulture, temveč kot »ploden impulz za produkcijo dosežkov v naši lastni kulturi« (Novak 2011, 28). Ob obravnavi konkretnih primerov opisuje različne probleme, ki jih prinaša prevajanje poezije, in se še posebej posveča ritmu in evfoniji vezane besede, prevajanju verzov ob upoštevanju kvantitativnega, silabičnega in silabotoničnega metričnega sistema ter ob tem ne zanemari specifične prevajanja prostega verza.

V knjigi tako obravnava dvojezične izdaje kot najustreznejši način objavljanja prevedene poezije in se dotakne problematike prevajanja rim in različnih verzniških oblik (mdr. francoskega srednjeveškega deseterca in osmerca, srbskega deseterca, aleksandrinca, blank verza); ovrednoti rešitve posameznih prevajalcev (npr. Župančiča, Udoviča in Bergerja) in se posveti tudi konkretnim problemom, na primer prevajanju Prešerna v angleščino in francoščino, prevajanju francoske simbolistične lirike, japonskega haikuja, prostega verza, pesmi v prozi ter prevajanju vizualne in zvočne poezije. S svojimi prispevki, ki so se konkretno dotikali problematike prevajanja predvsem vezane besede, je pomembno vplival na razvoj prevodoslovne misli na Slovenskem.

Pesnik in prevajalec Boris A. Novak je angažirani intelektualec, ki je kot zelo izveden prevajalec francoske in okcitanske poezije v slovenščino zaznamoval predvsem izmenjavo s francosko kulturo. Obenem je s svojimi razmišljanji o problemih, povezanih s prevajanjem vezane besede, soizoblikoval prevodne norme na prehodu iz 20. v 21. stoletje.

Bibliografija

- Cah Švarc, Katja. 2006. »Biti pesnik ni poklic, temveč poklicanost«. Intervju z Borisom A. Novakom. *Dnevnik*, 8. november 2006. <https://www.dnevnik.si/210266>.
- Krofič, Marjan. 1999. »Prispevek v mozaik zgodovine Instituta za sociologijo in filozofijo pri univerzi v Ljubljani: ob njegovem jubileju.« *Družboslovne razprave* 15, št. 30-31: 17–34.
- Maličev, Patricija. 2015. »Boris A. Novak: Herojstva se zmeraj drago plačajo.« *Sobotna priloga*, 20. februar 2015. <https://old.delo.si/sobotna/boris-a-novak-herojstva-se-zmeraj-drago-placajo.html>.
- Novak, Boris A. 2011. *Salto immortale: študije o prevajanju poezije*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU in Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- SAZU. 2018. »Boris A. Novak.« Dostop 21. 12. 2022. <https://www.sazu.si/clani/boris-a-novak>.
- Žerdin, Ali. 2018. »Epska partizanska bitka biljardnih krogel in župnikova lirična zahvala s priložnice: Pogovor z Borisom A. Novakom, dobitnikom Prešernove nagrade za življenjsko delo.« *Sobotna priloga*, 2. februar 2018.